

Davor Pavlović
Romana Caput-Jogunica
Sanja Ćurković

PRIMJENA METODIČKIH ORGANIZACIJSKIH OBLIKA RADA U NASTAVI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U VISOKOM OBRAZOVANJU

1. UVOD

U praksi i u svakodnevnom životu nastavnici i učitelji tjelesne i zdravstvene kulture često imaju primjedbe na materijalne uvjete rada u kojima se odvija nastava tjelesne i zdravstvene kulture. Neosporna je činjenica da materijalni uvjeti rada imaju značajan utjecaj pri planiranju i programiranju procesa tjelesnog vježbanja (Perić, Blažević 2008). Dobrim planiranjem, primjerenim odabirom i korištenjem metodičkih organizacijskih oblika rada omogućujemo većem broju studenata postizanje prethodno određenih ishoda i kompetencija predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura. Ishodi učenja rezultati su učenja koje definira nastavnik tjelesne i zdravstvene kulture, a odnose se na znanja, sposobnosti i vještine koje nastavnik očekuje da student zna, razumije i/ili je sposoban pokazati nakon završetka procesa učenja. To je osobito značajno za nastavu tjelesne i zdravstvene kulture u visokom obrazovanju s obzirom da nema propisano ocjenjivanje kao osnovno i srednje školstvo (Neljak, Caput-Jogunica, 2012). Cilj je rada istaknuti probleme s kojima se susreću nastavnici u planiranju i programiranju rada tjelesne i zdravstvene kulture u visokom obrazovanju te ukazati na mogućnosti ostvarivanja propisanih ishoda i kompetencija.

2. METODE RADA

Tijekom 2012. godine u okviru razvojnog projekta Sveučilišta u Zagrebu: Strategija sporta i tjelesnog vježbanja na Sveučilištu u Zagrebu, provedeno je istraživanje s ciljem utvrđivanja stanja organizacije i kvalitete provedbe nastave tjelesne i zdravstvene kulture u visokom obrazovanju. Na osnovi analize odgovora s 15 sastavnica Sveučilišta u Zagrebu¹ možemo istaknuti sljedeće: 1. Nedostatan

¹ Sastavnice Sveučilišta u Zagrebu koje su odgovorile na on-line upitnik su: Agronomski fakultet, Akademija likovnih umjetnosti, Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije, Fakultet prometnih znanosti, Geotehnički fakultet u Varaždinu, Građevinski fakultet, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Katoličko bogoslovni fakultet, Pravni fakultet, Prirodoslovno-matematički fakultet, Prehrambeno-biotehnološki fakultet, Rudarsko-geološko-naftni fakultet, Šumarski fakultet, Učiteljski fakultet i Veterinarski fakultet.

broj zaposlenih nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture s obzirom na broj upisanih studenata i propisane standarde (40 studenata u grupi). U akademsku godinu 2012/13. na preddiplomski studij upisano je ukupno 12511 studenata, odnosno 10 940 bez studenata Umjetničkog područja i Pravnog fakulteta koji u studijskim programima nemaju obveznu nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. Na Sveučilištu u Zagrebu nastavu tjelesne i zdravstvene kulture i izvannastavne sportske aktivnosti (studentsko sportsko društvo, priprema ekipa za natjecanja i dr.) provodi 48 predmetnih nastavnika. Generalno se može zaključiti da na većem broju sastavnica rade 1-2 nastavnika i/ili vanjskih suradnika, a na sastavnicama na kojima studira preko 2000 studenata na prvoj i drugoj godini studija najčešće je provode četiri nastavnika. Na pojedinim sastavnicama u nastavi sudjeluju vanjski suradnici (profesori kineziologije, treneri, osposobljeni voditelji za pojedinu aktivnost) i/ili demonstratori – studenti u nastavi, a koje odobravaju odbori za nastavu pojedinih sastavnica. Od sastavnica koje su sudjelovale u istraživanju 3 sastavnice (Šumarski fakultet, Prehrambeno-biotehnološki fakultet i Učiteljski fakultet) imaju vlastitu sportsku infrastrukturu za programe tjelesnog vježbanja i sporta u akademskoj zajednici. Ekonomski fakultet i Fakultet elektrotehnike i računarstva odlukom Sveučilišta, upravljaju sportskim dvoranama koje su za potrebe studenata bile izgrađene za Univerzijadu, 1987. godine. Ostali sportski objekti se uglavnom iznajmljuju (plivališta, streljane, tereni za tenis, badminton i dr.) Ni jedna sastavnica u dugoročnim planovima nema prioritet izgradnje vlastite sportske infrastrukture. Na većini sastavnica nastava se financira iz vlastitih sredstava te s obzirom na broj upisanih studenata i raspoloživost vlastite sportske infrastrukture kreće se u iznosu manjem od 50.000 kuna po ak. god., na sastavnicama s manjim brojem studenata², dok sastavnice s velikim brojem studenata i s obzirom na posebnost studija izdvajaju okvirno od 50.000-100.000 kuna.³

3. POSEBNOSTI NASTAVE TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U VISOKOM OBRAZOVANJU

Cilj je nastave tjelesne i zdravstvene kulture u visokom obrazovanju učenje novih teorijskih i praktičnih kinezioloških znanja te usavršavanje stečenih znanja iz pojedinih kinezioloških aktivnosti prema izboru studenata. Posebni cilj je osposobiti studente za izradu programa za individualno tjelesno vježbanje (Neljak i Caput-Jogunica, 2012). Posebnosti planiranja i programiranja nastave su propisani u nastavnom planu

² Agronomski fakultet, Akademija likovnih umjetnosti, Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije, Geotehnički fakultet (VŽ), Građevinski fakultet, Prehrambeno-biotehnološki fakultet, Rudarsko geološko naftni fakultet, Šumarski fakultet, Učiteljski fakultet i Veterinarski fakultet

³ Prirodoslovno matematički fakultet, Fakultet prometnih znanosti

i programu na Sveučilištu u Zagrebu (2008) koji omogućuje veliku programsku širinu i kreativnost nastavnika s obzirom na uvjete rada u kojima se provodi nastava. S obzirom na posebnost studija i kasnije izbornog zanimanja, različite potrebe pojedinih studijskih programa zahtijevaju i različiti pristup u definiranju ishoda i kompetencija, a time i odabir različitih programskih sadržaja.

Veliku važnost za ostvarivanje zadanih ciljeva svakog od navedenih programa imaju i metodički organizacijski oblici rada. Na Šumarskom i Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, studenti ostvaruju pravo na potpis (nema ECTS bodova) odabirom i pohađanjem nekog od programskih sadržaja u sklopu pojedinog programa. U akademskoj godini 2012/2013. studenti mogu sudjelovati u sljedećim aktivnostima: aerobika, „body toning“ i „stretching“, plesne strukture, kondicijski trening (s utezima, aerobni kondicijski trening), badminton, osnove borilačkih sportova, nogomet, košarka, kretanje u prirodnim uvjetima, streljaštvo, plivanje, odbojka, orijentacijsko kretanje i stolni tenis. Svaki od navedenih sadržaja pruža priliku za primjenom raznih metodičkih organizacijskih oblika rada. Metodički organizacijski oblici rada u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture koji su najviše zastupljeni u provedbi nastave s obzirom na uvjete su: pojedinačni oblik rada, rad u parovima i trojkama, kružni oblik rada, rad u stanicama, individualni, paralelno izmjenični i izmjenično odjeljenjski oblik rada. Često je iz potrebe zbog skromnih materijalnih uvjeta rada, značenje metodičkih organizacijskih oblika rada vrlo veliko, jer njihovim primjerenim odabirom mogu se bitno skriti i kompenzirati nedostaci s kojima se susrećemo u realizaciji nastavnog procesa. Primjerenim odabirom metodičkih organizacijskih oblika rada, bitno je lakše motivirati studente za rad i povećati efektivno vrijeme vježbanja, lakše je kontrolirati fiziološko opterećenje tijekom sata, te na taj način doći i do očekivanih rezultata. Iz prakse je zamjetno da pri primjeni jednostavnijih metodičkih organizacijskih oblika rada loši materijalni uvjeti više dolaze do izražaja, dok se sa složenijima lakše kompenziraju materijalni nedostaci. Stoga je integrirana nastava tjelesne i zdravstvene kulture i primjena sukcesivnih i složenih organizacijskih oblika rada u svrhu rješavanja problema s kojima se susreće nastavnik, perspektiva nastave u bližoj budućnosti. Dobro izabran je onaj metodički organizacijski oblik rada koji pridonosi intenzifikaciji i optimalizaciji rada te na taj način i humanizaciji nastavnog procesa vježbanja (Prskalo, Babin, 2009). Dosadašnja istraživanja ukazuju da materijalni uvjeti ipak nisu presudni u ispunjavanju temeljnih zadaća i ciljeva tjelesne i zdravstvene kulture. Sat tjelesne i zdravstvene kulture kao osnovni organizacijski oblik rada bez obzira na materijalne uvjete bit će učinkovit uz dobro planiranje i adekvatnu primjenu metodičkih organizacijskih oblika rada. Eksperimentalnim istraživanjem autora Petrić i Blažević (2008) nisu dobivene statistički značajne razlike u antropološkim obilježjima, motoričkim i funkcionalnim sposobnostima između dvije grupe učenika koje su tijekom školske godine pohađale nastavu tjelesne i zdravstvene kulture u

različitim materijalnim uvjetima rada. Na osnovu rezultata autori ističu da materijalni uvjeti nisu presudni za ostvarivanje postavljenih ciljeva.

4. ZAKLJUČAK

Za uspješno provođenje nastavnog programa zaslužna je spremnost nastavnika na prilagodbu uvjetima rada. Nastavnici primjenom različitih metodičkih organizacijskih oblika rada i svojom kreativnošću, bitno mogu smanjiti utjecaj raznih nedostataka te na taj način utjecati na ishode i kompetencije učenja kao očekivanih rezultata nastavnog procesa. Rezultati analiza koji govore da materijalni uvjeti nisu presudni za uspjeh nastavnog procesa, ipak ne umanjuju potrebu za boljim uvjetima rada i novim sportskim objektima u kojima bi se održavala nastava iz tjelesne i zdravstvene kulture u sklopu akademske zajednice. Ne umanjuju potrebu za većim brojem sportskih objekata koje bi studenti imali na korištenje za rekreativne programe, i za manjim radnim grupama u kojima bi proces vježbanja i nastava svim akterima činila zadovoljstvo, a ujedno bi ciljevi tjelesnog vježbanja bili lakše ostvarivi.

5. LITERATURA

1. Findak, V. (1999) Metodika tjelesne i zdravstvene kulture. Priručnik za nastavnike tjelesne i zdravstvene kulture. Zagreb: Školska knjiga.
2. Fučkar Reichel, K., Gošnik, J., Špehar, N. (2008) SWOT analiza stanja i perspektive kolegija tjelesna i zdravstvena kultura na visokim učilištima, U: Zbornik radova 17. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, Stanje i perspektiva razvoja u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije, Poreč, 2008. (str. 272-278). Hrvatski kineziološki savez.
3. Neljak, B., Caput-Jogunica, R. (2012) Kineziološka metodika u visokom obrazovanju. Recenzirani interni nastavni materijal. Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
4. Pavlović, D. (2010) Tjelesna i zdravstvena kultura za studente, interna skripta za studente Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
5. Petrić, V., Blažević, I. (2008) Utjecaj materijalnih uvjeta rada u nastavi na promjene u antropološkim obilježjima, U: Zbornik radova 17. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, Stanje i perspektiva razvoja u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije, Poreč 2008. (str. 166-172), Hrvatski kineziološki savez.
6. Prskalo, I, Babin, J. (2009) Metodički organizacijski oblici rada u području edukacije. U: B. Neljak (ur.) Zbornik radova 18. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske Metodički organizacijski oblici rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije, Poreč, 2009. (str. 55-66). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.